



# Kőszegi Lapok

1999.

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

1. szám

## Köszöntő

Kőszeg kulturális, de különösen történeti hagyományai lehetővé teszik, hogy egy, évente többször megjelenő, kiadványban folyamatosan a szakmai és a nagyközönség elé tárjunk helytörténeti írásokat. Ennek érdekében hoztuk létre a **Kőszegi Lapok** című folyóiratot. A lap célja, számonként egy-egy rövid és lényegre törő tanulmányban bemutatni a város történelmének egy-egy részletét, legyen akár tudomány-, kultúra-, művészet-, intézmény- vagy családtörténet.

A kiadvány évente 8-10 alkalommal mintegy száz példányban jelenik meg, és a támogatóknak köszönhetően ingyen adjuk közre. A helyi intézményekbe és közgyűjteményekbe való eljuttatásukkal a nagyközönség figyelmét szeretnénk felkelteni. A szakmai igényeket a pontossággal, az adatok visszakereshetőségét biztosító hivatkozásokkal próbáljuk kielégíteni. Elsősorban helyben terjesztjük, de a megye tudományos műhelyeibe és nagyobb könyvtáraiba is eljuttatjuk.

Ezek előrebocsátásával szeretnénk e kiadványt az olvasók figyelmébe ajánlani, és felszólítani, ha úgy érzi, a feltételeknek megfelelő témája, története van, tegye közzé a **Kőszegi Lapok** hasábjain!

## HÁROM JOBBÁGYFALU LEVELE KŐSZEG VÁROSÁHOZ

Különös és egyben rendkívül érdekes levél érkezett 1625. januárjában a kőszegi városházára. Különlegességét többek között az adja, hogy a kőszegi uradalom három falujának *Gencsnek, Ludadnak és Pöseinek* jobbágyai írták a kőszegi szenátusnak. Különös, mert az uradalom falvai és Kőszeg között nem állt fenn olyan földesúri-jobbágyi viszony, mint példának okáért Sopron és a hozzá tartozó községek között. Felmerül tehát a kérdés, hogy a levél írói akkor milyen szerepet szántak a városnak. A levelet a gencsi, a ludadi és a pösei bírák és esküdtek írták alá, úgymond, egyetemlegesen. Ma úgy neveznénk, cégszerűen. A beadványt valamely írás- és jogtudó férfiú fogalmazta a szolgáló falvak előljárói és az „egész vellák”, azaz „egész községek” nevében. Kívül pecsét zárja, amelynek körirata: *GENSTORF DIE GMAIN (GENSDORF DIE GEMEIN)* valószínű, Gencs első ismert, német nyelvű pecsétköriratát tartalmazza: „A KÖZSÉG GENCS” szöveggel. A levél átírt szövegváltozata:

„Köszönetünket és alázatos szolgálatunkat ajánlok *Kegyelmeteknek mi szegény gencsiek, ludadiak, pöseiek* nemes tiszteletes és böcsületes esmeretlen jóakaró tanácsbeli *Urainknak, Kegyelmeteknek, kik az törvényteltre behivattattok az Kőszög várában. Istentől, Ő Szent Fölségétől az új esztendőben kívánunk sok jókat nagy boldogul megadatni. Továbbá levelünk által csak azért kellett Kegyelmeteket böcsületes törvényülő tanácsbeli Urainkat megtalálnunk és adjok Kegyelmeteknek értésére az mi nagy nyomorúságos inségünket, melyekkel Asszonyunk Őnagysága tisztartói és officieri Császár Urunk Őfölsége soproni igazságunk adománya, keze írása és Őfölsége pöcsétivel megerősítettet privilégium-levelünk ellen és az minapi ő Fölsége adott parancsolatja ellen háborgat. Falunkra küldet, marhánkat erővel, hatalommal elhajtattja. Az mint azelőtt 5 hete*

*Őnagysága Pöseire küldet, erővel hatalommal hét lovat és két szekeret elhajtattot.*

*Azért nem volt mit tennünk, Őfölsége adományához tartottuk magunkat és oltalmaztuk magunkat. Az lovakat és szekereket hátra vettük, de Őnagysága szolgálóiban senkit meg nem sértettünk. Annak utána Őnagysága egy pösei embert, neve Csun István megfogató, nem három pácával, hanem hat pácával verette, az büdös tömlőc fenekére vettette, kétellyel egy nap bent tartatta Őnagysága; sem enni, sem inna nem adtak, hogy osztan szüntelen elbágyadott, úgy bocsátták el, hogy mígel szegény ember jó nem leszen beleje.*

*Item ismeg egy szegény vén, jámbor, öregembert, neve Parais Mátyás. Lukács házi égett emberek, Őfölségétől három esztendeiglen szabadságok vagyon, hogy megépülhessenek; az tisztartó Őkegyelme lovait, szekeret, hogy Kőszegre akart volna menni, előtalálta, erővel, hatalommal behajtatta az várban, hogy Bécsben victuáliát vigyen ilyen messze földön. Könyörgött szegény vénember, hogy az lovai el nem vonhatják, mindjárt addig elverték három pácával az tömlőc fenekén egy nap és egy éjjel tartották, sem enni, sem inna nem adtak; mindazonáltal szekeret, lovait fiával Bécsben hajtatta Őnagysága victuáliával, magát azután bocsátották el. Azért tiszteletes, böcsületes tanács és törvényülő Uraink, mi nem vagyunk semminek az oka. Mindennek Őnagysága és tisztartói oka, mert minket Őfölsége adományában az 8 nap robotban és némelyeket az 12 nap robotban nem tart meg, hanem az elgyőzhetetlen robotra hajt bennünket.*

*Császár Urunk ő Fölsége azt parancsolta, hogy Őnagysága annak kivüle nem bántson, ne három pácázon, ne veressen, ne taszigáljon, ne tömlőcözzön, de Őnagysága, sem officieri abban minket sehol meg nem*

tart, hanem Ónagysága rebbeltatott ellenünk, mégis azt mondja Ónagysága, mi vagyunk rebellusok; nem vagyunk, fel nem támadtunk, nem is támadunk fel; de hogy tegyünk. Reánk küld Ónagysága, fogdostat bennünket, az mint mastan is az elmúlt hétfőn az három falura reánk küldette ő Nagysága katonáit, népünket elfogdostat katonáival és mostan is ott vannak az fogságban Pösében ilyen dúlságot cselekedtek Ónagysága katonái. Fejér ruházatot, fedeles fonalat, némelyeknek puskájokat, szabljájakat elvitték, Tar Jánosnak két kas méheit verték fel. Nem akarta volna húsz magyar forintért; ez ilyenekért kell magunkat oltalmazni, mert félünk az nagy verésektől és tömlőözéstől.

Melyből böcsületes, jó akaró tanács Uraink, mind bölcs Uraink megérti, hogy mi semminek okai nem vagyunk, ez törvényt is Ónagyságának lemondattok, hogy mi általán fogva az várban törvényt nem állunk, hanem az hova Ónagysága az panaszt tette Bécsben Ófölsége eleiben, mi is Ófölsége eleibe tettük az panaszt. Azért Bécsben Ófölsége Camaráján készek leszünk az törvény-napra előállni; Ónagysága is ott fenn előálljon, mi el nem bukunk, hanem előállunk ott fenn Császár Urunk Ófölsége Camaráján.

„mában ajánlott magi”  
14 Januarij Anno 1625.

Kegyelmeteknek mind fejenként  
szeretettel szolgálunk

Gencsy Züdadý Pösey  
Bijrak, es esküttek, es  
az Egysz Vellak

A három falu együttes aláírása az eredeti levélen

[Nota] B[ene]: de ha Ónagysága az megfogott rabokat állatván elő, azok csak rabok és gyermekek is vannak köztük, nem tetethet Ónagysága semmi törvényt reánk, mert szóval is ellene mondottunk rend szerint harmad nappal ezelőtt; mastan is levelünk által is, Kegyelmetek előtt ellene mondunk, hogy Kegyelmetek reánk semmi törvényt ne tegyen, mert az bécsi Camara az mi törvényes helyünk, ott fenn törvényt állunk mi Ónagyságának és tisztartóinak. Tiszteletes és böcsületes, jóakaró tanács Uraink, ezt akarjok Kegyelmeteknek mind bölcs Urainknak megjelenteni és Kegyelmeteknek mind fejenként tudására adni, hogy Kegyelmetek jól meghányván-vetvén magokat, és Császár Urunk Ófölsége az mindnyájunknak kegyelmes Fejedelmönknek privilégium adományát jól eszükbe vévén, Asszonyunk Ónagyságát is intse Kegyelmetek, hogy az Camarán az mi törvényes helyünkön ott láttassa meg Ónagysága, Ónagysága is ott fenn legyen minden officierivel, mi is ott leszünk, mastan is Ófölségéhez emberünkik vannak, hogy nem vagyunk rebellusok, hanem igaz emberek vagyunk, és Ófölségétől minden kegyelmes választ várunk. Kegyel-

metek mind böcsületes tanácsbeli Urainknak mindenkor ajánlok szolgálutunkat, és jövendő időben igyekezzünk szolgálni ezeknek utána, mi az hatalmas Istennek otalmában ajánlok Kegyelmeteket mind fejenként. Költ Gencsen, die 14, Januarii Anno 1625

Kegyelmeteknek mind fejenként szeretettel szolgálunk gencsi, ludadi, pösei bírák és esküttek és az egész vellak.”

#### A közreadás és annak indokai

A levél mindenképpen nyilvánosságot kíván. Gyönyörű, Pázmány-kori magyar nyelvezete okán is, hiszen egy-egy kifejezés ma már nyelvtörténeti ritkaságnak számít. Pl. *migel* > mígnem, *ismeg* > ismét, *elbágyadott* > elájult, *elgyőzhetetlen* > teljesíthetetlen, *mi általán fogva* > ami által, *emberünkik* > embereink. Közre kell adni, még akkor is, ha ezúttal a jobb megértés kedvéért nem betűhű közléssel élünk. Ráadásul ez a levél a nagyon kevés 17. század eleji, magyar nyelvű írások egyike a községi levéltárban. De olvasót és értelmezést kíván ez a dokumentum az uradalom és jobbágysági különleges zálogstátusza miatt is. Máskülönben nem küldtek volna a községi „törvényülő tanácsbeli Urainknak” levelet a Széchy-uradalom földesúrnője, Forgách Margit túlka-

pásai miatt. Igazgatás- és jogtörténeti szempontból is különlegesség tehát ez a levél, mert meg kell tudni magyarázni a város közvetítő szerepét az Alsó-Ausztriai Kamara, az uradalom és a város között.

#### A „keresetlevél” és ami mögötte van

A levél, egyfajta „keresetlevél”, amely maga határozta meg, hogy milyen típusú írást fogalmaztak három falu nevében a gencsi előjáróságon. „Megjelenteni... és fejenként tudására adni” akarják ezek a falvak Kőszegnek, hogy az uradalom falvai felett csak a bécsi kamara illetékes, az uradalom nem ülhet törvényt. A levél tulajdonképpen önmagáért beszél. Gencs, Ludad és Pöse megelégette, hogy gróf Széchy Tamás († 1618) harmadik neje, Forgách Margit, II. Ferdinánd privilégiumlevele ellenére, elviselhetetlen robotszolgáltatásokra kényszerítette a jobbagyokat. Sajnos, az uralkodó Sopronban kiadott adománylevelét nem ismerjük, jöllehet a szöveg

<sup>1</sup> Vas Megyei Levéltár Községi Fiókleveletára (továbbiakban: VaML KFL) Kőszeg Város Tanácsának iratai. Acta Miscellanea, Gencs, 1625. jan. 14.

egyértelműen hivatkozik rá. A kőszegi uradalom falvainak szolgáltatásait nem is a jobbágyoknak adott privilégiumból, hanem az uradalom birtokosának adott zálogleveléből ismerjük. „... hogy Széchy és maradéki – írja II. Mátyás az 1616-os beiktatási oklevélben – az megmondott uraságot és kőszegi várat minden hozzátartozóival bírhasssa, élhesse és hasznát vehesse, adóval, robotjával, szolgálataival, vámjával, réteivel, erdeivel, halászóvízeivel, mezeivel, vadászattal, minden igazságával”.<sup>2</sup>

### Vita a szolgáltatásokról

Nos, ezt kellett Széchy gróf halála után az új uralkodóval, II. Ferdinánddal 1622-ben Sopronban megerősíteni. Külön ki kellett térni ráadásul a „robot és a korcs-mabor” ügyére, mert emiatt már a Széchyek elődei is perlekedtek a szolgáló falvakkal. Márpedig ez az 1616-os oklevél egyértelművé tette, hogy „tartoznak az egész tartománybeliek (uradalombeliek, kiemelés a szerzőtől) egy napot robotolni minden héten”. Arra az esetre, ha valami összeütközés támad a falvak és a zálogos földesúr között, úgy „ezen dolgok eligazgatása az mi Alsó Ausztriai Regimentünktől és Kamaránktul arra rőndölt commissariusok rőndöltessenek az amicabilis compositio-ra” – igazította el a feleket vita esetére a fent idézett oklevél.

Érdekes, hogy az évi 50 nap robotot csak ez a három falu nem akarta teljesíteni. A uradalom többi úrbéri közösségét (Asszonyfa, Doroszló, Felső- és Alsószakony, Frankó, Kiszsidány, Locsmánd, Lukácsháza, Nagybarom, Tömörd) nem is találni a panaszlevélben.<sup>3</sup> Gencs, Ludad és Pöse viszont azt állította, hogy II. Ferdinánd 8 illetve 12 napi „évi robotban tartja az alattvalókat”. Ez annál meglepőbb, mert a 10 évvel korábban felállított Széchy-féle urbárium is 50 napról rendelkezett. Hovatovább gróf Széchy II. Mihály is heti egy nap robotért harcolt a kamaránál.<sup>4</sup> Ő Széchné Forgách Margitot követte 1626-ban az uradalomban, noha Széchy Mihály apjának második feleségétől, Batthyány Katalintól származott.<sup>5</sup>

Nem tudjuk tehát megmagyarázni, hogy Gencs, Ludad és Pöse miért ragaszkodott az urbáriumban kikötött robot egyhatoda, illetve egynegyede teljesítéséhez. Nem tudjuk, mert nem áll rendelkezésre „Öfölsége... privilégium adománya”. Ezért nem ismerjük azt sem, hogy az mire terjedt ki. Ez a levél azonban minden kétséget kizáró módon igazolja, hogy létezett a három falura vonatkozó privilégium. Olyasmi lehetett, mint a tűzben elpusztult Lukácsháza esete. A lukácsháziakról is éppen ez az írás emlékezik meg, akik három esztendőre kapták szabadságaikat. Aligha hihető, hogy ezen oltalomlevél nélkül túrték volna a falvak a pálcáztatást, a tömlőcöt, a bécsi hosszú fuvarokat, az uradalmi tiszték és katonák zaklatásait és dúlásait. Vagy az amúgy is nehezen beszerezhető „fejér ruházat”, a fejkendők, terítők szövésére alkalmas „fedeles fonál”, az egyébként is drága fegy-

verek és méhkasok elrablását. A fegyverek arra utalnak, hogy nemes ember is volt a sértettek között. A pösei Tar János húsz forintnál drágább paraszti méhészete is jelentős gazdaságra utal. Aligha hihető, hogy írás- és jogtudó embert fogadtak volna a semmiért, hiszen ez önmagában sem volt olcsó dolog.

II. Ferdinánd valószínűleg az 1622-es soproni országgyűlésen adta ki a falvak privilégiumát. Mint ahogy Kőszeg esetében is történt.<sup>6</sup> A három falu levele ezt „soproni igazságunk adománya” kifejezéssel illeti. Ez azt jelenti, hogy a „Sopronban biztosított jogunk adománya”. Ennek része lehetett, hogy a felsorolt falvak nem kötelezhetők a hosszú fuvarra. Arra, amire Parais Mátyást és fiát kényszerítették. Széchné Forgách Margit ugyanis vele vitette az élelmiszert (victuáliát) a száz-húsz kilométerre ide lévő bécsi vásárra. A hatalmaskodás példái között főleg a pöseieken elkövetett erőszakoskodásokról lehet ugyan olvasni. Gencs és Ludad azonban így is szolidáris maradt a törvény előtt. A lovait és szekerét elvesztő Csun Istvánnal is, hiszen „öt hete” – 1624 decemberében – ugyanez történt velük is.

### A falvak törvényhelye a bécsi kamara

Jól okosodhattak, hiszen vitáikban Széchné úriszékét is kikerülhették, megtagadhatták, „hogy mi általán fogva törvényt nem” állnak. Még azt is tudni vélték, hogy három nappal előbb kellett benyújtani az ellenkezést. Ráadásul Kőszeg városán keresztül. És itt van a helye az igazgatás- és jogtörténeti indoklásnak.

Ismeretes, hogy Kőszeg városa és uradalma 1447 és 1647 között zálogjogon Alsó-Ausztriához tartozott. Feltűnik így nem a magyar központi királyi és rendi szervezetek, hanem az osztrák főhercegi udvari szervezetek és Alsó-Ausztria tartományi szervei gyakorolták a felügyeletet. Ezért a 15. század végén az Alsó-Ausztriai Kormányzók és Kamara mint főhercegi kormány szerv volt az illetékes, mind birtokigazgatási, mind pedig törvényszolgáltatási szempontból, Kőszegen és a Kőszegi uradalomban is. Bécs 1571 és 1648 között kivételes feladatokat ruházott Kőszegre, amikor a várost jelölte ki az uradalomban hozott halálos ítéletek végrehajtására, a pallosjog gyakorlására is.<sup>7</sup> A bécsi főhercegi kormányzók nemcsak a zálogkijáráásokat végezték, de fellebbviteli fórumai voltak az osztrák zálogon lévő városoknak, uradalmaknak is. Így ők állapodtak meg 1616-ban a Széchyekkel is a kőszegi vár és a hozzá tartozó falvak zálogba adásáról. Minthogy igazságszolgáltatási felügyeletet is gyakoroltak, magát az uradalmat Kőszeg városának közbejöttével ellenőrizték. Ez a magyarázata annak, hogy 1625-ben Széchné Forgách Margit violenciás (hatalmaskodási) pere is az ún. kőszegi pártatlan bíróság elé került. Ez tárgyalta a kőszegi uradalom és a falvak közt támadt hatalmaskodási eseteket is, amelyeket ebben a térségben nem a magyar törvények, hanem V. Károly büntetőjogi kódexe alapján ítélték meg.<sup>8</sup> Kő-

<sup>2</sup> VaML KFL Kőszeg Város Titkos Levéltára. Pótsorozat II. 83. sz. Paria inscriptionum Thomae condam Széchy hungarico stylo. Prága, 1616. máj. 31. – 1669-es átírás.

<sup>3</sup> Chernel Kálmán: Kőszeg sz. kir. város jelene és múltja. Szombathely, 1877. 2. köt. 80. p.

<sup>4</sup> Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien Hofkammerarchiv. Niederösterreichische Herrschaften – Güns 1530-1676. Fol. 1415. Weil. Thomae Széchy Litterae Güntz. Wien, 1616. márc. 21. Konzept.

<sup>5</sup> Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. 10. köt. Pest, 1863. Reprint kiadás. Bp. 1988. 6. köt. 531-534. p. Széchy család: Rimaszéchi ág.

<sup>6</sup> VaML KFL Titkos Levéltár. 87. sz.. II. Ferdinánd oklevele Kőszegnek, Sopron, 1622. aug. 4.

<sup>7</sup> Bariska István: Rechtsgeschichtliche Fragestellungen im westungarischen Raum im 16-17. Jahrhundert. In: Archivar und Bibliothekar. Eisenstadt, 1999. 65-84. p. (Burgenländische Forschungen. Sonderband XXII.)

<sup>8</sup> Claudius v. Schwerin: Deutsche Rechtsgeschichte. Leipzig-Berlin. 1915. 190-192. p.



szeg tehát a német jogalkalmazásért is felelős volt az uradalomban. Ez a delegált bíróság kezdetben főleg Csepreg, Kőszeg, Szombathely és Rohonc küldött ülnökeiből állt. Mindenekelőtt büntetőperekben ült össze, de végrehajtási joggal nem rendelkezett. Kőszeg azonban a 16. század második felében kiharcolta, hogy az uradalomban is a város gyakorolja a pallosjogot.<sup>9</sup>

Az 1616-os beiktatási oklevelekben a az *II. Mátyás* nyomatékosan meghagyta, hogy „*Széchy és maradéki az mi egész Kőszeg várhoz való tartományunkban lévő jobbágságot szokatlan adózással, szolgálattal, robottal ... ne háborgassa*”. Ez az uralkodói intés védelmet jelentett a falvak számára. Így lett Kőszeg a három falu és az uradalom közt támadt per közbülső bírósági fóruma. Ezért mondhatták a gencsiek, a ludadiak és a pöseiek, hogy „*az Camarán az mi törvényes helyünkön*”, hiszen ott várhatták az udvar parancsa értelmében is a vita eldöntését.

Ez az írás nagyon fontos jogtörténeti igazolást tartalmaz. Azt, hogy a kőszegi várban megtartott törvényen ott voltak a kőszegi szenátorok is. Eljárásjogi szempontból nekik kellett ezen a pártatlan bíróságon bejelenteni a falvakkal a panaszokat. Dönteni azonban Bécs döntött: „*mi is Ófelsége eleibe tettük a panaszt*” – írta a levélben a három falu. A levélből kitűnik Kőszeg közvetítő szerepe ezen jobbágyvédő ügyben. Hogyan is hangzott ez a rész a levélben? „*Levelünk által is Kegyelmetek előtt ellen mondunk*”. A jogtudó levél-szerkesztő tehát teljesen tisztában volt azzal, hogy eljárásjogi szempontból milyen fórum elé tartozott a három falu ellentmondó levele. De azzal is, hogy az uradalom hatalmaskodási ügyében először Kőszeg, majd az Alsó-Ausztriai Kormánysház és Kamara az illetékes fórum. Vagy ahogy a levél mondta: a falvak törvényhelye a bécsi kamara.

#### A levél tanulságai

Ezen a levélen kívül természetesen számos, a perrel kapcsolatos dokumentumot őriz még a kőszegi levéltár. De jószerevével ez az egyetlen magyar nyelvű. Ennélfogva egyedülállóan a kor ízes és szemléletes magyar fordulatain tárja elénk a három falu panaszát. Ugyanakkor tiszta és érthető jogi nyelvezetben a magyarországitól eltérő, alsó-ausztriai törvénykezési hierarchia jellemzőit is. Tehát birtok- és jogtörténeti szempontból is pártatlan történeti forrás.

Ennek a pernek a tanulságait természetesen nem lehet részleteinek ismerete nélkül feltárni. Önmagában az is érdekes, hogy az elsősorban német nyelvű adminisztrációt vezető Kőszegre ekkor magyarul lehetett protestáló leveleket írni. A per német nyelvű irataiból kiderül, hogy a várban megtartott pártatlan bíróságon Kőszegen kívül Borostyánkő, Locsmánd, Pinkafő, Csáva és Ve-

<sup>9</sup> Bariska István: Locsmánd mezőváros kísérlete a pallosjog megszerzésére. In: Házi Jenő Emlékkönyv. Sopron, 1993. 201-224. p.

perd ülnökei is részt vettek.<sup>10</sup> Borostyánkő és Kabold uradalmainak részvétele is jelzi, milyen mértékben alakult át a pártatlan bíróság összetétele a 17. századra. A német nyelvű anyagból azt is megtudhatjuk, hogy *Széchy* háromszor kísérlete meg egybehívni a bíróságot. A falvak tiltakozása miatt azonban ez mindannyiszor meghiúsult, mert a kőszegi uradalom úrnője nem rendelkezett szabadon a pártatlan bírósággal, amelynek adminisztrációját, jogtudó jegyzőjét mindig is Kőszeg városa adta. Nem csoda tehát, hogy a három falu levelét is Kőszeghez címezték.

A három falu levele tehát felettébb érdekes történeti forrás. Egyértelművé teszi, hogy a mindenkori zálogos birtokosok előtt akkor sem volt korlátlan a falvak munkaerejének, jövedelmének kivétele, ha már a birtokért befizették a bécsi kamarába, az egyébként tekintélyes zálogösszeget. Az Alsó-Ausztriai Kamara ezek szerint felelős maradt a zálogba adott birtokok jogbiztonságáért, hiszen a zálog visszaválthatóságának jogát fenntartották. Az udvarnak szüksége volt ugyan a török háborúk miatt a zálogért fizetett készpénzre, mégsem állt érdekében a jobbágyfalvak lepusztítása, a paraszti árutermelés földesúri kisajátítása. A zálogleveleket ezért záradékolták, ezért adtak további okleveleket is a falvak védelmében, ha arra például egy tűzvész vagy a hadak dúlása miatt szükség volt. A zálogszerződéseket ezek szerint betartatták az udvarban, a rövidebb időtartamra vonatkozó engedményeket pedig intézményesen ellenőrizték. Ezért nincs tehát ellentmondás az 1616-ban kiadott zálogszerződés heti egy napos robotja, valamint a Sopronban, 1622-ben kiadott, de rövidebb időre biztosított nyolc illetve tizenkét napos évi robotkötelezettsége között.

Ennek ellenőrzésében kapott tehát Kőszeg városa bíró társaival együtt fontos szerepet. Tulajdonképpen jobbágyvédő szerepet. Éppen azért, mert az Alsó-Ausztriai Kormánysház és Kamara, valamint Kőszeg város – mint alsó-ausztriai zálogváros – között ekkor már hosszú időre visszanyúló együttműködés volt a térség kormányzati ellenőrzésében. A levél jobbágyvédő és jogtörténeti tanulságai tehát egészen kivételesek. Csakis a koronázalog-szerződések (1463, 1491) nyomán alsó-ausztriai magánjogi kormányzati és rendi kezelésbe került nyugat-magyarországi városokkal és falvakkal fordulhatott ez elő. Lehet, hogy ezek a falvak szerencsésebbek voltak, mint a Magyar Korona alatt maradt társaik? Ezt még további kutatások fogják eldönteni. 1647-ben mindenesetre Gencs, Ludad és Pöse is visszakerült a Magyar Korona és rendiség ellenőrzése alá.

dr. Bariska István

<sup>10</sup> VaML KFL Acta Miscellanea. Kőszeg, 1625. jan. 14. – A per német nyelvű anyaga is itt található.

A lap megjelentetését támogatta:

KŐSZEG VÁROS POLGÁRMESTERI HIVATALA  
ÍROTKŐ NATÚRPARK EGYESÜLET Kőszeg  
SZ+SZ INTERNATIONAL KFT. Szombathely

Kiadó és szerkesztő:  
Söptei Imre

Címlap és nyomdai előkészítés:  
Németh József